

ENVÂRÜ'L-ÂŞIKÎN'İN SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ PERTEV PAŞA NÜSHASINDA ALINTI SÖZCÜK VE YAPILARDAKİ İMLA AYRILIKLARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME^{*,**}

AN EVALUATION ON ORTHOGRAPHIC DIFFERENCES IN BORROWED WORDS AND STRUCTURES IN SULEYMANİYE LIBRARY PERTEV PASHA COPY OF ENVÂRÜ'L-ÂŞIKÎN

Araştırma Makalesi
Research Paper

Talha DİLBEN^{***}

Öz:

Bu makalede, imla ayrılıkları barındıran Arap harfli Türkçe metinlerdeki imla ayrılıklarının oluşma nedenlerine *Envârü'l-Âşıkîn*'in Süleymaniye Kütüphanesi Pertev Paşa nüshası örneğinde cevap aranmış, XVI. yüzyılın ilk çeyreğinde, 918/1512 yılında istinsah edilmiş nüshada bulunan bazı farklı imlalar, ikili yazılışlar üzerinden çıkarımlar yapılmıştır. Ait oldukları dillerde özgün birer imlaya sahip olan birçok alıntı sözcüğün nüshada ayrı yazılışları ele alınmış, bu yazılışların Türkçenin ses sistemiyle ve müstensih'in gündelik diliyle ilgisi noktasında görüşler öne sürülmüştür. Bu sayede, Türkoloji çalışmalarının büyük bir bölümünü oluşturan ve hâlâ devam eden transkripsiyonlu metin çalışmalarına ve bu çalışmaların imla ile ilgili bölümlerine katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İmla Ayrılıkları, Alıntı Sözcükler, Eski Oğuz Türkçesi, Gündelik Dil, Müstensih.

Abstract:

In this article, the reasons for the formation of orthographic differences in Turkish manuscripts written in Arabic letters are sought in the example of the Suleymaniye Library Pertev Pasha copy of *Envârü'l-Âşıkîn*. Inferences were made on some different spellings and orthographic differences found in the copy written in the first quarter of the 16th century, year 918/1512. The orthographic differences of many borrowed words, each of them has a unique orthography in the languages they belong to, have been handled in the copy, and opinions have been asserted regarding the relations of these spellings to the Turkish phonetic system and the daily language of the scribe. In this way, it is aimed to contribute to the -ongoing- manuscript transcription studies that constitute a large part of Turcology studies, and to the parts of these studies related to orthography.

Keywords: Orthographic Differences, Borrowed Words, Old Oghuz Turkish, Daily Language, Scribe.

* Makale Geliş Tarihi: 13.07.2021

Makale Kabul Tarihi: 10.11.2021

** Bu çalışma, danışmanlığını Prof. Dr. Hatice ŞAHİN'in yürüttüğü, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Talha DİLBEN tarafından 2020 yılında tamamlanan "Envârü'l-Âşıkîn'in Pertev Paşa nüshası (1b-132b) (Giriş, imla özellikleri, metin, dizin, tıpkıbasım örnekleri)" adlı yüksek lisans tezinden yararlanılarak üretilmiştir.

*** Arş Gör., İstinye Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, talha.dilben@istinye.edu.tr, orcid.org/0000-0002-4434-9859

GİRİŞ

İmlanın kesin kurallara bağlı olmadığı dönemde Arap harfleriyle yazılmış olan Türkçe metinlerde çok çeşitli imla özelliklerine rastlanmaktadır. Özellikle Eski Oğuz Türkçesi dönemini kapsayan XIII.-XV. yüzyıl metinlerinde ve bu dönem metinlerinin imlasından çok büyük farklar barındırmayan XVI. yüzyıl metinlerinde aynı satır içerisinde yer alan aynı sözcüklerde dahi ayrı yazılışlar görülebilmektedir. Arap harfli Türkçe metinlerdeki imla ayrılıklarının doğru değerlendirilmesi, Türkoloji çalışmalarının geniş bir bölümünü oluşturan transkripsiyonlu metin çalışmalarında müstensihlerin gündelik dillerinin, ağız özelliklerinin tespit edilebilmesi adına da önemlidir.

Eski Anadolu Türkçesi, *Eski Oğuz Türkçesi*, *Eski Türkiye Türkçesi* gibi adlarla anılan ve XIII.-XV. yüzyılları kapsayan dönemde Arap harfleriyle çok sayıda Türkçe eser yazılmış ve ayrıca istinsah edilmiştir. Bu dönem metinlerinde ikili yazılışlara, imla ayrılıklarına yoğun olarak rastlanmaktadır. Ancak transkripsiyonlu metin çalışmalarının genelde tenkitli olarak hazırlanması ve metinlerin dilini standart özelliklere bağlayabilme arzusuyla bazı kullanımların yanlış olduğu düşünülerek düzeltilmesi, müstensihlerin dilinin kimi zaman göz ardı edilmesine ve müstensihlerin mahallî kullanımlarının tam anlamıyla ortaya konulmamasına neden olmaktadır. Oysa Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde ve imlanın kesin kurallara bağlı olmadığı devamındaki dönemde yazılmış metinlerde her nüshanın bir diyalekti temsil ediyor olabileceği düşüncesi ihmal edilmemelidir. Bu metinlerin dili, onları yazan müelliflerin ve onları çoğaltan müstensihlerin ağız özelliklerinin dilidir (Dilben, 2020: 4). Eski Anadolu Türkçesinin imtiyazlı bir ağız temelinde kurulduğu ve başka ağız, lehçe ve dillerin etkisiyle geliştiği açıktır (Karahana, 2006: 3). Bu nedenle her metnin her nüshası ayrı bir diyalekti temsil edebilir (Gülsevin, 2009: 52-53). Ağız özelliklerine dayalı olarak nüshadan nüshaya değişen söyleyiş özelliklerine rastlamak mümkündür (Şahin, 1993: 13). *Envarü'l-Âşıkîn*'in istinsah tarihi belirli en eski nüshası olan 918/1512 tarihli Süleymaniye Kütüphanesi Pertev Paşa nüshası da müstensihin bazı kişisel dil özelliklerini gösteren bir nüshadır (Dilben, 2020: 4).

Eski Anadolu Türkçesi döneminde ve devamında imlanın kesin kurallara bağlanmadığı dönemde istinsah edilmiş nüshalarda çok sayıda ikili yazılışın olması, dönem metinlerinin standart bir yazı diline sahip olup olmadığının tartışılmasına olanak vermiştir. Uğurlu, daha çok *Eski Anadolu Türkçesi* adıyla bilinen XIII.-XV. yüzyıl metinlerinin dilinin *yazılı dil* olduğunu belirtmiş ve bu dönemi *gündelik dil dönemi* olarak adlandırmıştır (Uğurlu, 2011: 148; Öztekten, 2018: 264).

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinin *standart dil* veya *yazı dili* tanımlarına uymadığını belirten Öztekten de XIII.-XV. yüzyıl metinlerinin dilinin *standart dil* veya *yazı dili* olmayıp *yazılı dil* metinleri olduğunu şu şekilde belirtmiştir:

"Bu metinler; henüz yazılmaya başlamış ve yaklaşık üç asır içerisinde yazı dili haline gelmeye başlayacak, toplumsal, kamusal ya da tarihsel olmayan, yerel veya bireysel özellikler gösteren, çoklu karakterde 'yazılı dil'lerle yazılmışlardır" (Öztekten, 2018: 264).

XIII.-XV. yüzyıllar arasında Eski Oğuz Türkçesi ile yazılmış metinlerde bazı alıntı sözcüklerin kimi zaman iç seste bir ünlüyle aslı imlalarından farklı yazılması, içerisinde hemze bulunan sözcüklerde hemze yerine bazen *ye* kullanılması, *pādişāh*, *yād*, *hōd* gibi sözcüklerde *d>z* değişimi, uzun ünlülü bazı alıntı sözcüklerde ünlü uzunluğunu barındıran harf yerine kimi zaman sadece hareke kullanılması ve bazı alıntı sözcüklerin hem aslı imlasıyla hem de müstensihlerin konuşma diline göre yazılması gibi birçok imla ayrılığına rastlanmaktadır. Eski Oğuz Türkçesi metinlerinin diline benzer olarak XVI. yüzyılda yazılmış Arap harfli Türkçe nüshaların dilinin de *standart dil* veya *yazı dili* tanımlarına tam olarak uymadığı ve söz konusu imla ayrılıklarının devam ettiği görülebilmektedir. XVI. yüzyılın ilk çeyreğinde istinsah edilmiş olan *Envârü'l-Âşıkîn*'in Süleymaniye Kütüphanesi Pertev Paşa nüshasında hem alıntı sözcük ve yapılarda hem de Türkçe sözcüklerde birbirinden çok farklı yazılışlara, imla ayrılıklarına rastlamak mümkündür. Bu yönüyle nüsha, birtakım ağız özelliklerini ve XVI. yüzyılın erken dönemindeki imla ayrılıklarını bulunduran değerli bir nüshadır. Nüshanın içerdiği özellikler, söz konusu imla ayrılıklarının birçok başlık altında incelenebilmesini sağlamaktadır. Sözlüklerde nüshadaki biçimiyle yer almayan veya bazı sözlüklerde yer almasına rağmen transkripsiyonlu metin çalışmalarında farklı biçimlerde aktarılması tercih edilen *gög*, *helāg*, *şirg*, *terg* gibi çeşitli kullanımlar, nüshanın imla özellikleri sayesinde ortaya konulabilmektedir. Bu nedenle çalışma için *Envârü'l-Âşıkîn*'in Süleymaniye Kütüphanesi Pertev Paşa nüshası seçilmiştir.

Envârü'l-Âşıkîn, Yazıcıoğlu Ahmed-i Bîcân tarafından 855/1451 yılında telif edilmiş dinî-tasavvufî konulu mensur bir eser olup oldukça ilgi gördüğü için müstensihler tarafından çok sayıda nüshası istinsah edilmiştir. Eserin Süleymaniye Kütüphanesi Pertev Paşa Koleksiyonu'nda 229-M yer numarasıyla kayıtlı bulunan 918/1512 tarihli nüshası, Pîrî b. Alî b. Posal (?) adlı müstensih tarafından istinsah edilmiştir. Nüshada yer alan imla ayrılıklarının ortaya konulmasının Türkoloji alanında aynı dönemde veya ilgili nüshaya yakın bir tarihte istinsah edilmiş nüshaların incelenmesinde de yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

1. ARAP HARFLİ TÜRKÇE METİNLERDE İMLA AYRILIKLARININ GENEL NEDENLERİ

Arap harflerinin Türkçenin ses sistemini tam anlamıyla karşılayamıyor oluşu Arap harfli Türkçe metinlerin transkripsiyonlu olarak aktarılmasında birtakım belirsizliklere yol açtığı gibi bu metinler üzerinde yapılan ses ve şekil bilgisi incelemelerinde de doğru sonuçlara ulaşılmasına engel olabilmektedir. Bu nedenle özellikle son dönemdeki çalışmalarda Batılı yazarların genellikle Latin harfleriyle yazmış oldukları Türkçenin sözlük ve gramerlerinden de faydalanılmaya başlanmıştır. Bu sözlük ve gramerler, Arap harfli Türkçe metinlerin incelenmesinde birçok fayda sağlasa da genelde belirli bir bölgeden derlenmiş olmaları ve yazılış tarihlerinin de Eski Anadolu Türkçesi döneminden sonra olması nedeniyle Batı Türkçesiyle yazılmış tüm Arap harfli Türkçe metinler bu sözlük ve gramerlere göre aktarılamamaktadır.

İncelenen nüshada alıntı sözcüklerdeki imla ayrılıkları Türkçe sözcüklerdeki imla ayrılıklarına göre daha dikkat çekicidir. Zira müstensihlerin yeni veya yakın bir dönemde oluş-

turulmuş ve XIII. yüzyıldan önceki bir tarihe ait yazılı bir metni tespit edilememiş olan Batı Türkçesi ile yazarken Türkçe sözcüklerin yazımında esas alacakları, belirlenmiş kesin imla kaidelerini içeren bir kaynak yoktur. Ancak alıntı sözcüklerin ait oldukları dillerin yazılı metinleri için belirlenmiş imlaları vardır. Müstensihlerin aldıkları yazı eğitiminin kalitesi, onların ortaya koydukları eserlerin imlasını etkileyen bir unsur olsa da dinî hassasiyetin çok yoğun olduğu bir dönemde Türkçe eser istinsah eden müstensihlerin *Kur'ân-ı Kerîm*'i okumamış olmaları ve özellikle Arapça sözcüklerin imlasından tamamen habersiz olmaları pek mümkün değildir. Bu nedenle alıntı sözcüklerdeki imla ayrılıklarının tamamını yalnızca müstensihlerin yazım hatası veya bilgisizliği olarak değerlendirmek doğru değildir. Müstensihlerin eser istinsah ederken bu sözcüklerin yazımında yaptıkları değişiklikler, sıradan imla yanlışları veya müstensih hataları olmaktan ziyade birçok sözcüğün gündelik dildeki kullanımıyla ve Türkçenin ses sistemine uygun olarak yazılmaya çalışılmasıyla ilgili olmalıdır.

Türklerin Arap harflerinden önce yoğun olarak kullandıkları Eski Uygur yazısının etkisi de Arap harfli metinlerde birtakım imla ayrılıklarına neden olmuştur. Uygur alfabesinde söz başında /s/ ünsüzü tek bir işaretle karşılanmıştır. Orta Türkçe döneminde yazılan Arap harfli Türkçe metinlerde de Uygur yazı geleneğinin etkisiyle söz başında /s/ ünsüzü *sin* (س) ile yazılmıştır (Akar, 2018: 94). 918/1512 yılında istinsah edilmiş Pertev Paşa nüshasında da aynı özellik karışık olarak görülmektedir. Müstensih, Türkçe sözcüklerde ön seste kalın sıradan ünlü barındıran sözcüklerde bu ünsüzü Eski Uygur yazı geleneğinin etkisiyle bazen *sin* (س) ile yazmış, bazen de Arap-Fars imlasının etkisiyle söz başındaki bu ünsüzü *sad* (ص) ile işaretlemiştir (Dilben, 2020: 58). Eski Uygur yazı geleneğinin etkilerinden biri de eklerin tabandan ayrı yazılmasıyla ilgilidir. Metinlerde Eski Uygur imlasının bir etkisi olarak ekler bazen sözcük tabanından ayrı yazılmışlardır (Mansuroğlu, 1998: 249). Farklı yazı geleneklerinin etkisi /s/ ünsüzünün yazımı ve eklerin tabandan ayrı yazılması gibi örneklerle metinlerde kendini göstermektedir. XIII. yüzyıldan önce *saf Oğuzca* ile yazılmış bir metni tespit edilememiş olan Oğuzcanın ilk yazılı örneklerini veren müstensihlerin eser istinsah ederken Eski Uygur ve Arap-Fars imlası gibi ayrı imla geleneklerinden önemli ölçüde etkilendikleri görülmektedir.

Envârü'l-Âşıkîn'in Süleymaniye Kütüphanesi Pertev Paşa nüshasında görülebileceği gibi imlanın kesin kurallara dayalı olmadığı dönemlerde Arap harfli Türkçe metinlerde bulunan imla ayrılıkları, Arapça ve Farsça sözcük ve tamlamaların yazımı, Türkçe sözcük ve eklerin yazımı ve ağız özellikleri bakımından ayrı ayrı değerlendirildiğinde şu üç ana nedenle ortaya çıkmıştır:

1. Arapça ve Farsça sözcüklerin ve tamlamaların yazımında müstensihlin bilgi durumundan veya alıntı sözcüklerin Türkçenin ses sistemine uygun olarak yazılmaya çalışılmasından kaynaklı olarak ortaya çıkan imla ayrılıkları.
2. Türkçe sözcük ve eklerin yazımında belirgin bir imlanın olmayışından, Arap alfabesinin Türkçenin ses sistemini yazıda karşılamadaki yetersizliğinden ve hem Arap-Fars imlasının hem de Uygur imlasının etkisi altında olmaktan doğan imla ayrılıkları.

3. Müstensihin gerek Türkçe gerekse alıntı bazı sözcüklerde kimi zaman ağız özelliklerine veya bildiklerine dayalı olan kullanımları tercih etmesinden doğan imla ayrılıkları (Dilben, 2020: 22).

Yukarıdaki maddelerden ilki Arapça ve Farsça sözcük ve tamlamalardaki imla ayrılıklarının nedenini açıklamaktadır. Özellikle Arapça tamlamalarda aynı sözcüklerden oluşan tamlamalarda dahi harf-i tarifin farklı harekelenmesi ve bazı Arapça ve Farsça sözcüklerin müstensihin gündelik dilindeki kullanımını yansıtmayacak şekilde birbirinden çok farklı imlalar ile yazılması müstensihin bilgi durumuyla ilgili olarak değerlendirilebilir. Ancak Arapça ve Farsçadan alıntı bazı sözcüklerde Türkçenin ses sistemine uygun olarak iç seste ünlü türemesi (*meyl*>*meyil*; *'ilm*>*ilim*; *neh*>*nehiy*, *şehr*>*şehir* vb.), yine bazı alıntı sözcüklerde müstensihlerin iç seste hemze yerine *ye* yazmaları (*fā'ide*>*fāyide*, *tā'ife*>*tāyife* vb.) gibi imla ayrılıkları müstensihlerin bilgisizliğinden kaynaklı değildir.

İkinci maddede Türkçe sözcük ve eklerin yazımındaki imla ayrılıklarının ana nedeninden söz edilmektedir. Tespit edilen yazılı en eski yazılı metinleri XIII. yüzyıla ait olan Batı Türkçesinin yazılı dilinin kuruluşunda müstensihler doğal olarak Eski Uygur ve Arap-Fars yazı geleneklerinden etkilenmişler ve bu yazı geleneklerinin etkisiyle aynı sözcüklerde farklı yazılışlar ortaya çıkmıştır (*sağ* ~ *şağ*; *sar-* ~ *şar-* vb.).

Üçüncü madde ise hem Türkçe hem de alıntı sözcüklerde görülebilen imla ayrılıklarını içeren ve müstensihlerin ağız özelliklerine, gündelik dillerine dayalı olarak yapılan kullanımlardan doğan imla ayrılıklarıyla ilgilidir (*terk*>*terg*, *şirk*>*şirg*; *'acā'ib*>*'acāyüb*; *mūnis*>*mūnus*; *gök*~*gög*, *itmeg-ile*~*itmek-ile* vb.). Elbette bu imla ayrılıkları müstensihin gündelik dilinde ilgili sözcükleri hem *terk* hem de *terg*, hem *şirk* hem de *şirg*, hem *itmeg-ile* hem de *itmek-ile* biçiminde kullandığını değil, imlada tasarrufa giderek kimi zaman ilgili işareti (örneğin /g/ ünsüzünün *kef* üzerindeki üç noktasını) yazmadığını, kimi zaman da alıntı sözcüklerin özgün imlasını yazmak istediğini göstermektedir.

2. ALINTI SÖZCÜKLERDEKİ İMLA AYRILIKLARI

2.1. İç Seste Ünlü Türemesi

Envârü'l-Âşıkîn'in Pertev Paşa nüshasında müstensih; *emr*, *şehr*, *neh*, *ilm*, *meyl*, *şükür* gibi birçok alıntı sözcüğü hem özgün imlalarıyla hem de Türk diline uygun olarak *emir*, *şehir*, *nehiy*, *ilim*, *meyil*, *ömür*, *şükür* biçimlerinde, iç seste bir ünlü türeterek yazmıştır (Dilben, 2020: 23). Müstensihin bu sözcükleri gündelik dilde yalın biçimleriyle kullanırken hem *ilm* hem de *ilim*; hem *meyl* hem de *meyil* gibi iki biçimde söylemesi uygun bir izah olmaz. Ancak aşağıda görülebileceği üzere bu sözcükler metinde iki ayrı imla ile yazılmıştır. Bu gibi sözcükleri iki ayrı imla ile yazan müstensihler, kuvvetle muhtemel bu sözcüklerin ait oldukları dildeki özgün, orijinal imlalarını biliyor ancak bunları Türkçe bir metin içerisinde yazarken gündelik dilde söyledikleri biçimi yazmakla sözcüğün ait olduğu dildeki imlasını yazmak arasında bocalama yaşıyorlardı. Bu nedenle *Envârü'l-Âşıkîn*'in Pertev Paşa nüshasında da müstensihin bilgisizliği olarak değerlendirilemeyecek bu ikili yazımlar ortaya çıkmıştır:

Ar. *‘ilm* > *‘ilm* ~ *‘ilim*

‘ilm (4b/1)

‘ilim (98b/3)

Ar. *meyl* > *meyl* ~ *meyil*

meyl (8b/5)

meyil (38b/13)

Fars. *şehr* > *şehr* ~ *şehir* ~ *şihr*

şehr (95a/7)

şehir (12b/8)

şihr (41a/5)

Ar. *emr* > *emr* ~ *emir* ~ *imr*

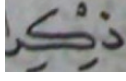
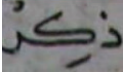

emr (21a/7)

emir (21a/14)

imr (25a/1)

Ar. *zıkr* > *zıkr* ~ *zıkir*

zıkr (21b/1)

zıkir (84a/14)

Ar. *nehy* > *nehy* ~ *nehiy*

nehy (25a/7)

nehiy (26b/10)

Ar. *fahr* > *fahr* ~ *fahir*

fahr (33b/3)

fahir (7a/3)

Ar. *şükr* > *şükr* ~ *şükür*

şükr (69a/10)

şükür (74a/1)

Ar. *defn* > *defn* ~ *defin*

defn (74a/15)

defin (40b/8)

Ar. *ḥayr* > *ḥayr* ~ *ḥayır*

ḥayr (91b/11)

ḥayır (119b/14)

Ar. *ẓulm* > *ẓulm* ~ *ẓulüm*

ẓulm (108a/6)

ẓulüm (102a/2)

2.2. İç Seste Hemze Yerine Ye'li Yazılışlar

Hemze, Türkçede bulunmayan ancak Türkçeye ödünçlenmiş bazı Arapça sözcüklerde yer alan bir sestir. İç sesinde bu sesi barındıran Arapça sözcüklerin, Arap harfli Türkçe metinlerde hem hemzenin bulunduğu bir imla ile hem de hemze yerine *ye* ile yazıldıkları görülür. Nüshanın müstensihî, iç sesinde hemze bulunan ve özgün imlaları *dā'im*, *cā'iz*, *fā'ide*, *zā'il*, *na'ib*, *kā'im* şeklinde olan bazı Arapça sözcükleri çoğunlukla hemze yerine *ye* ile yazmış, bunlardan bazılarını sadece bu şekilde gösterirken bazılarını da hem özgün imlalarıyla hem de içte bir hemze yerine *ye* ile hemzesiz olmak üzere iki biçimde göstermeyi tercih etmiştir (Dilben, 2020: 25) Tıpkı bir önceki maddede olduğu gibi müstensih, sözcüğün orijinal imlasıyla (*fā'ide*, *tā'ife* vb.), gündelik dilde kullanımda olan söylenişinin (*fāyide*, *tāyife* vb.) yazımı arasında kalmış ve bu nedenle ikili yazılışlar ortaya çıkmış olmalıdır:

Ar. *fā'ide* > *fā'ide* ~ *fāyide*

fā'ide (71b/9)

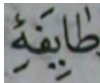

fāyide (117b/14)

Ar. *tā'ife* > *tā'ife* ~ *tāyife*

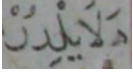
tā'ife (85b/9)

tāyife'yi (19b/9)

İç seste hemze yerine *ye* kullanılan ve yalnızca bu imlanın tercih edildiği bazı örnek-
lerse şöyledir:

Ar. *delā`il* > *delāyil*

delāyildür (1b/16)

Ar. *ġā`ib* > *ġāyib*

ġāyib (34b/3)

Ar. *'acā`ib* > *'acāyib*

'acāyib (46b/12)

Ar. *dā`im* > *dāyim*

dāyim (88a/3)

Ar. *zā`il* > *zāyil*

zāyil (127b/13)

2.3. Alıntı Sözcüklerde d>z Kullanımı

Müstensih, iç veya son sesinde /d/ bulunan bazı alıntı sözcüklerde bu sesi bazen /z/ ile de yazmış, kimi sözcüklerdeyse yalnızca /z/ kullanımını tercih etmiştir (Dilben, 2020: 26). Müstensih'in bazı alıntı sözcüklerdeki bu tutumu birçok başka metinde de görülebilen bir imla özelliği olarak göze çarpmaktadır. Alıntı bazı sözcükler kimi zaman *dal*, kimi zaman *zel* ile yazılmıştır (Türk, 2018: 26). Nüshada bu konudaki bazı örnekler şu şekildedir:

Fars. *feryād* > *feryād* ~ *feryāz*

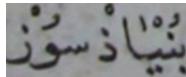

feryād (20b/9)

feryāz (39a/7)

feryāz (43a/5)

Fars. *bünyād* > *bünyād* ~ *bünyāz*

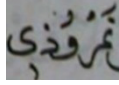
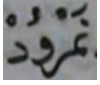

bünyād (52b/1)

bünyāz (92a/13)

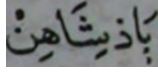
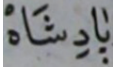
bünyāzsuz (102a/13)

Ar. (Kâmûs-ı Osmânî, <http://lugat.osmanlica.online/>) *nemrūd* > *nemrūd* ~ *nemrūz*

nemrūd (50a/6) nemrūzı (106b/10)

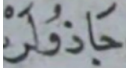
Fars. *pādişāh* > *pādişāh* ~ *pāzişāh*

pādişāh (100a/8) pāzişāhın (108b/4)

Metinde sadece /z/ ile yazılan bazı alıntı sözcükler de şöyledir:

Fars. *cādū* > *cāzū*

cāzūlar (29a/7)

Fars. *yād* > *yāz*

yāz (68b/4)

Fars. *hōd* > *hōz*

hōz (91a/4)

2.4. Sözcük Sonundaki İkiz Ünsüz

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde Türkçe asıllı olmayan sözcüklerin sonunda bulunan ikiz ünsüzden birinin Türk dilinin ses yapısına uygun olarak düşürülmesi olayı vardır. Bir ünsüzü düşürülen bu sözcükler, ünlüyle başlayan bir ek aldıklarında düşürülen ünsüz tekrar kullanıma alınır (Şahin, 2015: 46). İncelenen nüshada da bu özellik görülmekle birlikte, kimi durumda sözcük yalın durumdayken de iki ayrı imla söz konusu olabilmektedir (Dilben, 2020: 27). Asli imlasında son sesinde ikiz ünsüz bulunan *şerr* sözcüğünün yalın durumda şeddeli ve şeddesiz olarak iki biçimde yazıldığı görülmektedir:

Ar. *şerr* > *şerr* ~ *şer*

şer (91b/11)

şerr (18a/11)

Arapça bazı sözcüklerin sonunda ikiz ünsüz bulunabiliyor oluşu ve Türkçe yazı yazan çoğu müstensihin bu sözcüklerin orijinal imlalarından haberdar oluşu bu imla ayrılığının sebebi olarak gösterilebilir. Müstensihin Türkçe bir ek gelmediği durumlarda da *şerr* sözcüğünü iki ayrı imla ile yazmış olması (*şer~şerr*) müstensihin bu tarz sözcüklerin orijinal imlalarından haberdar olduğunu göstermekle birlikte, bu ikili yazılış, sondaki ikiz ünsüzün gösterilmesini sağlayan şedde işaretinin Türkçe bir metin yazarken bu sözcüklerde gerekli olup olmadığı konusunda müstensihin yaşadığı kararsızlıktan kaynaklanmış olmalıdır.

Özgün imlasında son sesinde ikiz ünsüz bulunan başka bir sözcükte de ikili yazılış görülmektedir. Arapça *eşahh* sözcüğünün, metinde *eşah* ve *eşşah* biçiminde özgün imlasından ayrı kullanımları bulunmaktadır (Dilben, 2020: 27):

Ar. *eşahh* > *eşah* ~ *eşşah*

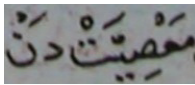
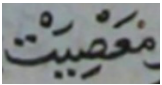
eşah (19a/12)

eşşah (33a/15)

Arapça *esahh* sözcüğünün *eşah* biçimindeki kullanımı, önceki örneklerde de görüldüğü gibi sözcüğün sonundaki ikiz ünsüzden birinin Türkçe bir metin için değerinin kalmamasıyla ilgili olmalıdır. Sözcüğün *eşşah* biçimindeki kullanımı ise tam anlamıyla müstensihin gündelik dilini yansıtmaktadır. Sözcüğün *essah* biçiminde Kastamonu ve çevresi, Erzurum, Elazığ, Malatya, Kırşehir ve Diyarbakır gibi ağızlarda *assah* biçiminde de Isparta ve yine Erzurum gibi Türkiye Türkçesi ağızlarında ‘gerçek, doğru, sahih’ anlamlarıyla kullanımda olduğu (Derleme Sözlüğü, <https://sozluk.gov.tr/>) bilinmektedir.

2.5. Müstensihin Sözcüğün Yapısıyla İlgili Kararsızlığı

Müstensih, *ma* ‘*şiyet*’ sözcüğünü şeddeli (*ma* ‘*şiyyet*’) ve şeddesiz (*ma* ‘*şiyet*’) olmak üzere iki ayrı biçimde yazmıştır. Bu imla ayrılığı, müstensihin sözcük içerisinde Arapça master eki olan *-iyyet* ekinin olduğunu düşünmesinden kaynaklanmış olmalıdır:

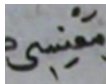
ma‘şiyet (54a/12)

ma‘şiyyetden (84b/15)

2.6. Alıntı Sözcüklerdeki Bazı Uzun Ünlülerin Yazımı

Arapça sözcüklerdeki bazı uzun ünlülerin, metinde bazen hem harf hem hareke ile bazen de sadece hareke ile gösterildiği görülmektedir (Dilben, 2020: 28):

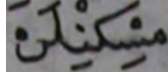
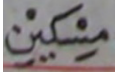
Ar. *ma* ‘*nī*’ > *ma* ‘*nī*’ ~ *ma* ‘*ni*’

ma‘nīde (7b/8)

ma‘nisi (76a/4)

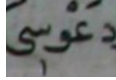
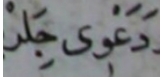
Ar. *miskîn* > *miskîn* ~ *miskin*

miskîn (99a/1)

miskinlere (69a/3)

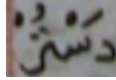
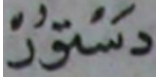
Ar. *da 'vî* > *da 'vî* ~ *da 'vi*

da 'vîciler (101b/11)

da 'visi (110b/2)

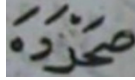
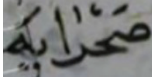
Far. *destūr* > *destūr* ~ *destur*

destūr (77a/2)

destur (76b/15)

Ar. *şahrā* > *şahrā* ~ *şahra*

şahrāya (122a/8)

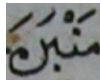
şahrada (122a/8)

Nüshada bazı sözcüklerde uzun ünlülerin yazılmamış olması, bu sözcüklerde ünlülerin kısalmış olabileceğine işaret olabilir. Arap harfli Türkçe metinlerde, içerisinde uzun ünlü bulunan Arapça ve Farsça sözcüklerin özgün imlalarına müstensihlerin riayet etmeye çalıştıkları çok sayıda nüshada gözlemlenebilmesine rağmen müstensihin bazı sözcüklerde uzun ünlüleri kimi zaman yalnızca hareke ile göstermiş olması *ma 'nî*, *sākî*, *miskîn*, *da 'vî*, *destūr* ve *şahrā* gibi bazı alıntı sözcüklerde imla ayrılıklarının, ikili yazılışların oluşmasına neden olmuştur.

2.7. Gündelik Dilin Etkisiyle Oluşan Diğer İkili Yazılışlar

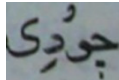
Müstensih, kimi zaman alıntı sözcükleri özgün biçimlerinden farklı, kimi zaman da hem özgün biçimleriyle hem de farklı bir imla ile yazmıştır (Dilben, 2020: 29):

Ar. *minber* > *minber* ~ *menber*

minberüñ (25a/4) menbere (25a/4)

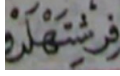
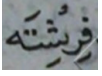
Ar. (Lugat-i Remzî, <http://lugat.osmanlica.online/>) *cūdî* > *cūdî* ~ *çūdî*

cūdî (43a/14)

çūdî (52b/10)

Far. *firişte* > *firişte* ~ *firişteh*

firişte (12a/6) firiştehler (14b/15)

Ar. *emr* > *emr* ~ *imr*¹

emr (21a/7) imr (25a/1)

Ar. (Lugat-i Remzî, <http://lugat.osmanlica.online/>) *ḥavvā* > *ḥavvā* ~ *ḥavā*

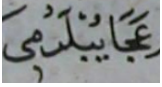
ḥavvā (32a/1) ḥavāya (27b/8)

Fars. *şehir* > *şehir* ~ *şihr*²

şehir (95a/7) şihr (41a/5)

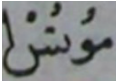
Ar. *ʿacāʾib* > *ʿacāyüb*³

ʿacāyüblerümi (119a/2)

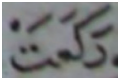
Bazı alıntı sözcüklerse özgün imlalarından ayrı olarak tek şekilde yazılmıştır:

Ar. *mūnis* > *mūnus*

mūnus (44a/11)

Ar. *rekʿat* > *rekaʿat*

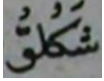
rekaʿat (102b/14)

¹ Sözcük, nüshada *emir* olarak da yazılmıştır. İmla ayrılığının konusu gereği ilgili kullanım burada verilmemiştir.

² Sözcük, nüshada *şehir* olarak da yazılmıştır. İmla ayrılığının konusu gereği ilgili kullanım burada verilmemiştir.

³ Sözcük, nüshada *ʿacāyib* olarak da yazılmıştır. İmla ayrılığının konusu gereği ilgili kullanım burada verilmemiştir.

Ar. *şekil* > *şekül*

şeküllü (125b/4)

Müstensihin bu gibi alıntı sözcükleri farklı imlalar ile yazması, bu sözcükleri kimi zaman gündelik dilinde kullandığı biçimleriyle yazdığını göstermektedir. Bazı sözcüklerin sürekli veya daha fazla bir şekilde özgün imlalarından ayrı yazılmış olması ise müstensihin gündelik dilinin, sözcüklerin özgün imlalarına karşı baskın geldiğini ortaya koymaktadır. Bu tutum, müstensihin bilgisizliğinden ziyade nüshada kişisel dilini yansıtmış olmasıyla ilgili olmalıdır.

2.8. Son Sesteki Hemze

Son sesinde hemze bulunan bazı Arapça sözcüklerin hem hemzeli hem de hemzesiz olmak üzere iki ayrı imla ile yazıldığı görülmektedir (Dilben, 2020: 29):

Ar. *riyā'* > *riyā'* ~ *riyā*

riyā (102a/3)

riyā' (101a/3)

Ar. *du'ā'* > *du'ā'* ~ *du'ā*

du'ā (103b/1)

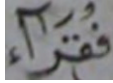

du'ā' (125a/7)

Ar. *fukarā* > *fukarā'* ~ *fukarā'*

fukarā (122a/6)

fukarā' (9a/13)

Müstensih, son sesinde hemze bulunan Arapça sözcüklerde bu sesin varlığının farkındadır ve bu sesi ilgili sözcüklerde kimi zaman işaretlemiştir. Ancak müstensih, Türkçe bir metin istinsah ettiği için sözcük sonundaki hemzeyi bazen işaretlememiştir. Bu tutum da sözcük sonundaki hemzenin Türkçe yazılmış bir metin için bir değerinin kalmamasıyla ilişkilendirilebilir. İlgili sözcüklerin sonunda yer alan hemzenin Türkiye Türkçesi açısından da imlada ve fonetikte bir karşılığı bulunmamaktadır.

2.9. Sözcük Sonundaki -i Kullanımı

Nüshada müstensihin bazı Arapça sözcüklerin sonunda *-i* kullandığı görülmektedir. Anlama bakıldığında müstensihin bu kullanımlarda *-i*'yi üçüncü teklik şahıs iyelik eki veya

belirtme durum eki olarak kullanmadığı anlaşılmaktadır. Bu kullanımın olduğu örneklerde tamlama yapısı da bulunmadığı için söz konusu *-i*'nin sözcüklere izafet kesresini karşılayan hareke olarak dahil edilmediği de anlaşılmaktadır. Ayrıca bu sözcüklerin, eserin diğer nüshalarından Üsküdar Hacı Selim Ağa nüshasında bu şekilde kullanılmadığı görülmektedir. Müstensihin, cümlede dişil olmayan bazı sözcükleri bazen dişil olarak da yazması sonucu bu ikili yazılışlar ortaya çıkmıştır:

Ar. *maḥabbet* > *maḥabbet* ~ *maḥabbeti*

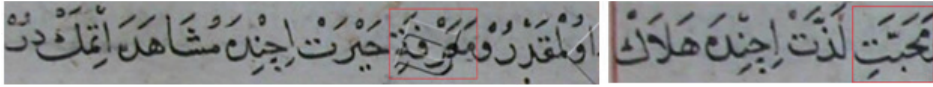
maḥabbet (7a/4) maḥabbeti (7a/5)

Ar. *ma'rifet* > *ma'rifet* ~ *ma'rifeti*

ma'rifet (7a/4) ma'rifeti (7a/6)

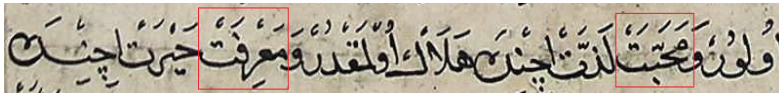
Süleymaniye Kütüphanesi Pertev Paşa nüshasında:

...*maḥabbeti* *lezzet* içinde *helāk* olmağdur ve *ma'rifeti* *hayret* içinde *müşāhede* itmekdür (Dilben, 2020: 77).

Pertev Paşa nüshasında *maḥabbet* ve *ma'rifet* sözcükleri belirtme durum eki veya üçüncü teklik şahıs iyelik ekiyle kullanıldığında sondaki *-i* ünlüsü daima *ye* ve hareke ile işaretlenmiştir. Bu imla özelliği de verilen örneklerde sözcüklerin belirtme durum eki veya üçüncü teklik şahıs iyelik ekiyle kullanılmadığını göstermektedir.

Üsküdar Hacı Selim Ağa nüshasında:

...*maḥabbet* *lezzet* içinde *helāk* olmağdur ve *ma'rifet* *hayret* içinde (*müşāhede* itmekdür) (Envârü'l-Âşıkîn, 467, v. 6a).

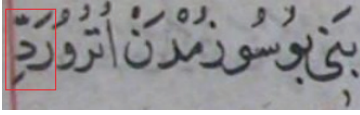
Süleymaniye Kütüphanesi Pertev Paşa nüshasında:

Ar. *redd* > *red* ~ *reddi*

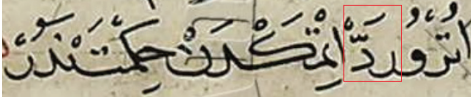
red (34b/6)

reddi (31a/8)

beni bu sözümden ötürü reddi (itmekden hikmet nedür) (Dilben, 2020: 105).

Üsküdar Hacı Selim Ağa nüshasında:

(beni bu sözümden) ötrü redd itmekden hikmet nedür (Envârü'l-Âşıkîn, 467, v. 28a).

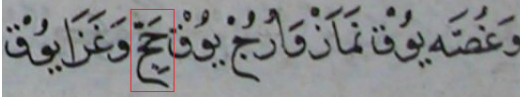
Ar. **ḥacc** > **ḥacc** ~ **ḥaccı/ḥacci**

ḥacc (33b/5)

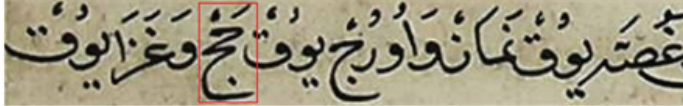
ḥaccı/ḥacci (101b/10)

Süleymaniye Kütüphanesi Pertev Paşa nüshasında:

...ḡuşşa yoḡ namāz ve oruḡ yoḡ ḥaccı ve ḡazā yoḡ... (Dilben, 2020: 186).

Üsküdar Hacı Selim Ağa nüshasında:

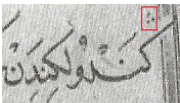
...ḡuşşa yoḡ namāz ve oruḡ yoḡ ḥacc ve ḡazā yoḡ... (Envârü'l-Âşıkîn, 467, v. 91a).

Verilen örneklerden görülebileceği gibi ilgili özelliği içeren alıntı sözcükler, eserin Pertev Paşa ve Üsküdar Hacı Selim Ağa nüshalarında farklıdır. Verilen sözcüklerin sonu Hacı Selim Ağa nüshasında cezm ile işaretlenirken Pertev Paşa nüshasında esre ile işaretlenmiştir. Bu durum, bazı alıntı sözcüklerde Pertev Paşa nüshasının müstensihinin konuşma diline -dolayısıyla belirli bir ağız grubuna dahil olan müstensihlere- ait bir özellik olarak değerlendirilebilir.

2.10. /g/ Ünsüzü için Bazen Sağır Kef (ك) İşaretinin Kullanılması

Arap harfli Türkçe metinlerde /g/ ünsüzü, üzerine üç nokta ilave edilmiş *kef* ile de karışılmıştır. Bu işaretin kullanıldığı bazı nüshalardan örnekler şu şekildedir:

Yûnus Emre Dîvânı'nın XV. yüzyıla ait olduğu düşünülen Fatih nüshasından:

(Öztürk, 2017: 256).

gendüliginden

Kitâbu Evsâfî Mesâcidi 'ş-Şerîfe''nin British Museum Or. 9848'de kayıtlı bir mecmua-
nın içerisinde yer alan, istinsah tarihi bulunmayan (Sertkaya, 1989: 67) nüshasından:

(Öztürk, 2017: 182-184-186).

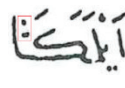
gelip

gibi

beşigi

ışığı

Kelile ve Dimne çevirisinin 895/1490 tarihli, Süleymaniye Kütüphanesi, Lâleli, 1897
numarada kayıtlı (Albayrak, 2002: 352) nüshasından:

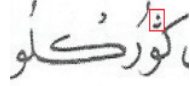
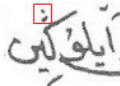
(Özkan, 2013: 893-894).

çiçeği

degme

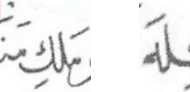
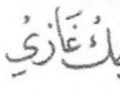
eylemege

Selçuk-nâme''nin 951/1544 tarihli, Topkapı Sarayı Kütüphanesi, Revan Bölümü, 1391
numarada kayıtlı nüshasından:

eylügin

görklü

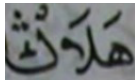
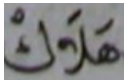
(Bakır, 2014: 16a-93a-96a-128a)

Melik **Mengücek** Gâzî

ceng-ile

Müstensih, diğer eserlerden verilen örneklere benzer olarak bazı sözcük ve eklerdeki /g/ ünsüzünü yazıda karşılamak için *sağır kef* (ك) işaretini de kullanmıştır. Örneğin transkripsiyonlu metin çalışmalarında genelde *gök* olarak aktarılan sözcüğün yazımında müstensih kimi zaman sözcük sonundaki *kef*'in üzerine üç nokta daha ilave etmiş ve bu nedenle sözcük *gög* şeklinde aktarılmıştır. Sözcüğün, Floransalı Filippo Argenti'nin eserinde de *gög* (ghiogh) biçiminde verildiği görülmektedir (Merhan, 2014: 175). Müstensih'in Türkçe sözcük ve eklerin yanı sıra alıntı sözcüklerde de /g/ sesini karşılamak için kimi zaman bu işareti kullanmış olması dikkate değerdir. Bu gibi sözcükler, müstensih'in ilgili işareti kullanması durumunda *terg*, *şirg*, *helāg*, *kāşgī* şeklinde transkripsiyonlu metin çalışmalarında aktarılmalıdır:

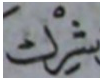
Ar. *helāk* > *helāk* ~ *helāg*

helāk (25a/15)

helāg (81a/3)

Ar. *şirk* > *şirk* ~ *şirg*

şirk (29b/8)

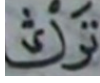

şirg (104a/5)

Ar. *terk* > *terk* ~ *terg*

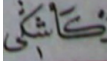

terk (89a/2)

terg (94a/7)

Fars. *kāşkī* > *kāşgī*

kāşgī (119b/15)

Bu imla özelliği de müstensihın gündelik dilini ortaya koymak ve sözcükleri müstensihın konuşma diline uygun bir biçimde aktarmak için oldukça önemlidir. Müstensih bu sözcüklerde *kef*'in üzerine bazen üç nokta koymamış ve bu da aynı sözcüklerin farklı iki imla ile yazılmasını ortaya çıkarmıştır. Söz konusu imla özelliği, müstensihın konuşuru olduğu diyalekte alıntı sözcüklerin nasıl kullanıldığı noktasında bilgi vermektedir. Özellikle *terg*, *şirg*, *helâg*, *kāşgī* gibi kişisel dili yansıtan kullanımların, *Envârü'l-Âşıkîn*'in XVI. yüzyılın ilk çeyreğinde istinsah edilmiş Pertev Paşa nüshasında yer aldığı görülmektedir.

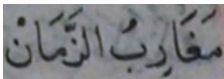
3. ARAPÇA VE FARŞÇA YAPILI TAMLAMALARDAKİ İMLA AYRILIKLARI

Nüshada müstensihın Arapça ve Farsça yapılı tamlamaları da farklı imlalar ile yazdığı görülmektedir.

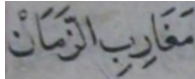
3.1. Arapça Yapılı Tamlamaların İmlası

3.1.1. Harf-i Tarifin Farklı Harekelenmesi

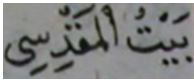
Müstensih, aynı sözcükten oluşan tamlamalarda dahi harf-i tarifi farklı hareketlerle işaretlemiştir (Dilben, 2020: 32):

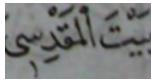
meğāribü'z-zamān (3a/3)

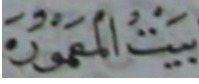
meğāribi'z-zamān (3a/6)

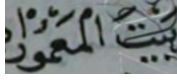
beytü'l-mağdisi (123a/2)

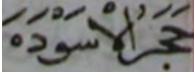
beyte'l-mağdisi (122b/12)

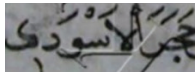
beytü'l-ma'mūra (35b/11)

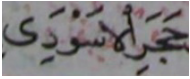
beyte'l-ma'mūr (52b/7)

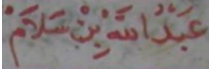
ḥacerü'l-esvede (34a/13)

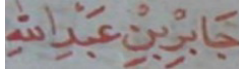
ḥacere'l-esvedi (53a/10)

ḥaceri'l-esvedi (53a/14)

'abdu'llāh bin selām (89b/1)

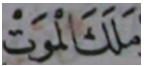

cābir bin 'abdi'llāhi (89a/6)

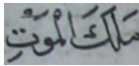
Müstensihin Arapça tamlamalarda aynı sözcüklerde dahi harf-i tarifi farklı harekelemesi bu konuda yeterince bilgi sahibi olmamasıyla ilgilidir. Bu nedenle Arapça tamlamalarda yukarıdaki örneklerde görülen ikili yazılışlar ortaya çıkmıştır.

3.1.2. Muzafın İleyhin Yazımı

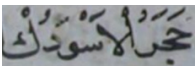
Arapçada isim tamlamasının tamlayan unsuru olan ikinci isme *muzâfın ileyh* adı verilir. "Muzâfın ileyh, Arapçada isim tamlamasının anlam ve yapı olarak oluşumunu sağlayan temel ögedir" (Doğan, 2012: 37). Arapça isim tamlamasının tamlayan unsuru olan muzâfın ileyh daima esreli olur (Doğan, 2012: 38). Fakat Arap harfli Türkçe metinlerde *muzâfın ileyh*in sonunda bulunan esrenin, Arapça cümleler dışında zaman içerisinde kullanımının azaldığı görülebilmektedir (Dilben, 2020: 33). Nüshada *muzafın ileyh* ile ilgili imla ayrılıklarından bazı örnekler şu şekildedir:

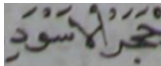
meleke'l-mevt (41b/7)

meleke'l-mevti (22a/4)

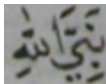
ḥacerü'l-esvedüñ (34a/9)

ḥacerü'l-esvedi (34a/15)

nebiyya'llāh (121a/15)

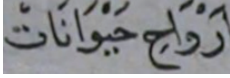

nebiyya'llāhi (121a/13)

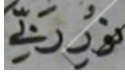
*Muzafın ileyh*in sonunda bulunan esrenin Türkçe bir metin için bir değerinin kalması sonucu nüshada bazen yazılmadığı görülmektedir. Bu nedenle ikili yazılışlar ortaya çıkmıştır.

3.2. Farsça Yapılı Tamlamaların İmlası

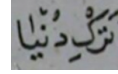
Nüşhada izafet kesresinin bazen hareke ile bazen de *ye* ile işaretlenmiş olması, izafet kesresinin yazımı konusunda ikili bir yazılış ortaya çıkarmıştır. Bu ses, Farsçada tamlama yapımının unsuru olan *-i*'yi karşılamaktadır. Özellikle Eski Anadolu Türkçesi döneminde istinsah edilmiş nüshalarda görülebilen bu imla özelliği Pertev Paşa nüshasında da görülmektedir:

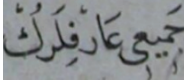
ervāh-ı hayvānāt (14a/5)

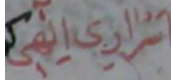
nūr-ı rabbi (77a/7)

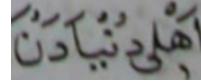
terk-i dünyā (83b/5)

cemī-i 'āriflerūñ (2b/9)

esrār-ı ilāhī (63b/3)

ehl-i dünyādan (116b/15)

SONUÇ ve ÖNERİLER

1. *Envârü'l-Âşıkîn*'in 918/1512 yılında istinsah edilen Süleymaniye Kütüphanesi Pertev Paşa nüshası, XIII.-XV. yüzyıllar arasında istinsah edilmiş Eski Oğuz Türkçesi metinlerindeki imla ayrılıklarının sürdürüldüğü ve müstensihlin konuşma diline ait unsurların bulunduğu bir nüshadır. Eski Oğuz Türkçesi metinlerinde görülen tüm imla ayrılıkları, müstensihlerin bilgisizliğinden kaynaklı olmayıp özellikle alıntı sözcüklerdeki bazı farklı yazılışlar, sözcüklerin gündelik dilde kullanıldığı şekliyle ve Türkçenin ses sistemine uygun olarak yazılmaya çalışılmasıyla ilgili olmalıdır. İncelenen nüshada yalın durumda kullanılan bazı alıntı sözcüklerdeki ünlü türemesi bununla ilgilidir (*emr*>*emir*, *meyl*>*meyil*, *neh*>*nehiy*, *şehr*>*şehir*, *şükr*>*şükür* vb.).

2. İç sesinde hemze bulunan alıntı sözcüklerdeki bu sesin müstensihlerin gündelik dilinde hemze yerine /y/ ile telaffuz edilebiliyor oluşu bu sözcüklerin kimi zaman hemze yerine *ye* ile yazılmasına neden olmuş olabilir (*tā'ife*>*tāyife*, *fā'ide*>*fāyide*, *dā'im*>*dāyim*, *gā'ib*>*gāyib*, *zā'il*>*zāyil* vb.).

3. Alıntı sözcüklerdeki bazı imla ayrılıkları sözcüklerin orijinal imlalarında yer alan sesin Türkçe bir metin için bir ses değerinin bulunmaması ve bu bakımdan imlada tasarrufa gidilmiş olmasıyla ilgili olmalıdır. Son sesinde hemze bulunan alıntı sözcüklerde bu sesin müstensihler tarafından kimi zaman yazılmamış olması bu durumun bir göstergesidir (*riyā*>*riyā*, *du'a*>*du'a*, *fukarā*>*fukarā* vb.).

4. Bazı alıntı sözcüklerin yazımındaki ikinci şekiller müstensihlerin gündelik dilde bu sözcükleri nasıl kullandığının bir işareti olabileceği için transkripsiyonlu metin çalışmalarında bu yazılışlara dikkat edilmesi ve bu yazılışların "yanlış" olduğu iddiasıyla değiştirilmemesi gerekir. Bu, müstensihlerin dil kullanımlarının doğru bir şekilde ortaya konulabilmesi ve transkripsiyonlu metin çalışmalarında yeni sonuçların tespit edilebilmesi adına önemlidir (*minber*>*menber*, *emr*>*imr*, *şehr*>*şihr*, *'acā'ib*>*'acāyüb*, *şekil*>*şekül* vb.).

5. Arap harfli Türkçe metinlerde /g/ ünsüzünü karşılamak için bazen *sağır kef* (كڤ) işareti de kullanılmıştır. *Yûnus Emre Dîvânî*'nin Fatih nüshası, *Kitâbu Evsâfı Mesâcidi 'ş-Şerîfe*'nin British Museum Or. 9848'de kayıtlı nüshası, *Kelile ve Dimne* çevirisinin 895/1490 tarihli, Süleymaniye Kütüphanesi, Lâleli, 1897 numarada kayıtlı nüshası ve *Selçuk-nâme*'nin 951/1544 tarihli, Topkapı Sarayı Kütüphanesi, Revan Bölümü, 1391 numarada kayıtlı nüshası gibi birçok nüshada bu imla özelliği bulunmaktadır. İmladaki işaretler ayrı bir sesi karşılamak amacıyla kullanıldığı için transkripsiyonlu metin çalışmalarında bazı özel işaretlerin bulunduğu sözcüklerin yazımında standart veya alışılmış yollara başvurulmamalı, bu işaretlerin kullanıldığı sözcükler müstensihlerin imlası dikkate alınarak aktarılmalıdır. Söz konusu imla özelliği *Envârü 'l-Âşîkîn*'in Süleymaniye Kütüphanesi Pertev Paşa nüshasında da hem Türkçe hem de alıntı sözcüklerde bulunmaktadır. Bu sözcükler arasında *gög, şirg, terg, helâg* gibi dikkat çekici kullanımların olduğu görülmüştür.

6. Ulaşılan tüm sonuçlara dayalı olarak XIII.-XV. yüzyıllar arasında istinsah edilmiş Arap harfli Türkçe nüshalar ve daha sonraki tarihlerde istinsah edilmesine rağmen imla ayrılıklarının devam ettiği nüshalar, birtakım benzer imla ayrılıkları içermesinin yanı sıra müstensihlerin kişisel dil özelliklerini de yansıtabileceği için -daha önceki bazı çalışmalarda da belirtildiği gibi- her nüshanın bağlı olduğu ayrı bir diyalekt olabilir. Bu bakımdan ilgili özellikleri haiz nüshaların tek başına değerlendirilmesi ve müstensihlerin imladaki tercihlerine riayet edilmesi, transkripsiyonlu metin çalışmalarında yeni bulguların elde edilebilmesi adına önemlidir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Makalenin yayın süreçlerinde Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi'nin "*Etik Kurallara Uygunluk*" başlığı altında belirtilen esaslara uygun olarak hareket edilmiştir. Çalışmanın araştırma kısmında etik kurul izni gerektirecek bir husus bulunmamaktadır.

Araştırmacıların Katkı Beyanı

Tek yazarlı ele alınan makale yazar tarafından üretilmiştir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Makalede herhangi bir olası çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Arap harfli Türkçe metinlerin incelenmesi konusundaki katkılarından ötürü değerli hocam Sayın Prof. Dr. Hatice ŞAHİN'e teşekkür ederim.

KAYNAKÇA

- Adamović, M. (2014). *Floransalı Filippo Argenti'nin Notlarına Göre (1533) 16. Yüzyıl Türkçesi*, 2. Baskı, (Çev. A. Merhan), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Akar, A. (2018). *Oğuzların Dili Eski Anadolu Türkçesine Giriş*, İstanbul: Ötügen Neşriyat.
- Albayrak, N. (2002). Kul Mesud. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 26, Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Bakır, A. (2014). *Selçuk-nâme: İndeksli Tıpkıbasım / Yazıcızâde 'Alî*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Dilben, T. (2020). *Envârü'l-Âşıkîn'in Pertev Paşa Nüshası (1b-132b) (Giriş, İmla Özellikleri, Metin, Dizin, Tıpkıbasım Örnekleri)*, (Yüksek Lisans Tezi), Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doğan, C. (2012). *Arapça İsim-Sıfat Tamlamaları ve İsim Cümlesi Kurulumu*, İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Gülsevin, G. (2009). Eski Anadolu Türkçesi Ağzlarında Uzun Ünlüler Üzerine, *Dil Araştırmaları*, 5 (5), 39-56.
- Karahan, L. (2006). Eski Anadolu Türkçesinin Kuruluşunda Yazı Dili - Ağız İlişkisi, *Turkish Studies*, 1 (1), 9-18.
- Mansuroğlu, M. (1988). *Eski Osmanlıca*, Tarihî Türk Şiveleri (Çev.: Mehmet Akalın), Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Özkan, M. (2017). *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, 5. Baskı, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Öztekten, Ö. (2018). Eski Anadolu Türkçesi Yazı Dili midir? *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 11 (24), 260-266.
- Öztürk, E. (2017). *Eski Anadolu Türkçesi El Kitabı*, 1. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sertkaya, O. F. (1989). Ahmed Fakih. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 2, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Şahin, H. (1993). *Hatiboğlu Ferah-nâme (Dil özellikleri, metin, söz dizini)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- _____(2015). *Eski Anadolu Türkçesi*, 4. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Türk, V. (2018). *Hatiboğlu Bahrü'l-Hakâyık*, 2. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Uğurlu, M. (2011). Oğuzca ve "Anadolu Merkezli Oğuz Türkçesi", *Turkish Studies - International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6 (1), 123-156.

İnternet Kaynakları

- Derleme Sözlüğü. <https://sozluk.gov.tr/>
- Kâmûs-ı Osmânî. <http://lugat.osmanlica.online/>
- Lugat-i Remzî. <http://lugat.osmanlica.online/>

Yazma Eserler

- Yazıcıoğlu Ahmed-i Bîcân, *Envârü'l-Âşıkîn*, Süleymaniye Kütüphanesi Pertev Paşa Koleksiyonu 229-M, vr. 1b-397b.
- Yazıcıoğlu Ahmed-i Bîcân, *Envârü'l-Âşıkîn*, Üsküdar Hacı Selim Ağa 467, vr. 1b-340b.

